Raadsinformatiebrief

Datum	27 mei 2025	Zaaknummer	2796400
		Portefeuille	Werk, jeugd, kunst en cultuur en energie M.H.B. Roozendaal
Onderwerp	Wettelijke zorgplicht gemeenten voor volwaardige bibliotheken		

Behandeling in commissie
Niet van toepassing

Kennisnemen van:
de zorgplicht van de gemeente voor voldoende en volwaardige bibliotheken.

Aanleiding
Het kabinet wil dat in elke gemeente iedere inwoner binnen een redelijke afstand toegang heeft tot een volwaardige openbare bibliotheek. Gemeenten hebben hierin vanaf 2026 een wettelijke taak, een zorgplicht, en ontvangen hiervoor vanaf 2025 extra financiële middelen van het Rijk.

Het bibliotheekwerk wordt in de gemeente Meierijstad uitgevoerd door de Noord Oost Brabants Bibliotheken (NOBB). Naast Meierijstad is NOBB ook actief in de gemeenten Bernheze, Oss en Maashorst. In overleg met deze gemeenten en NOBB is een regionaal plan gemaakt voor de uitvoering van de zorgplicht.

Burgemeester en wethouders hebben ingestemd met de regionale aanpak van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB) voor de uitvoering van de zorgplicht bibliotheekwerk en besloten de hiervoor ontvangen bijdrage van het Rijk voor 2025, een bedrag van € 248.679,--, beschikbaar te stellen aan NOBB.

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob)
De bibliotheek levert een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Bijvoorbeeld door laaggeletterdheid te bestrijden. Of door ervoor te zorgen dat mensen meer gaan lezen. Ook stopt leren niet na de afronding van het onderwijs, maar gaat het een leven lang door. Daar kan de bibliotheek ook een bijdrage aan leveren.

<u>Maatschappelijke functies/taken bibliotheek</u>
Volgens de bibliotheekwet, officieel de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), hebben bibliotheken 5 maatschappelijke functies/taken:

1. *Kennis en informatie beschikbaar stellen*
   Bijvoorbeeld door boeken uit te lenen, een informatiepunt digitale overheid in te richten, en informatiebijeenkomsten te organiseren over gezondheid, vrijwilligerswerk of duurzaamheid.

2. *Mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie*
   Bijvoorbeeld door taaltrainingen te geven aan volwassenen die niet goed kunnen lezen en schrijven, of op lagere scholen een les over mediawijsheid te geven, zodat nepnieuws herkend kan worden.

3. *Stimuleren om te lezen*
   Bijvoorbeeld door leesclubs op te zetten, voorleesmiddagen te organiseren of door ouders en medewerkers van kinderdagverblijven te stimuleren voor te lezen.

4. *Ontmoetingen en debatten organiseren*
   Bijvoorbeeld door een themacafé, lunch, quiz of markt te organiseren of door verkiezingsdebatten te organiseren.

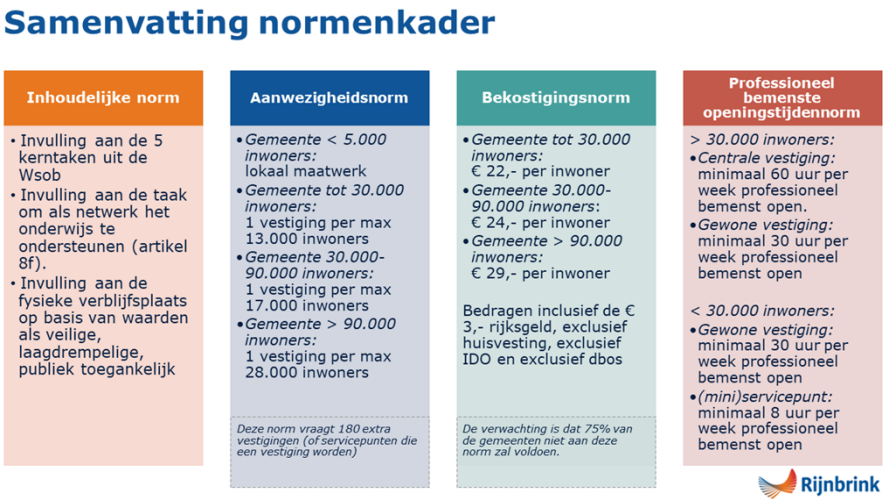
5. *Mensen laten kennismaken met kunst en cultuur*
   Bijvoorbeeld door lezingen, exposities, films, concerten, dorpswandelingen, workshops en voorstellingen te organiseren.

Van bevorderingstaak naar zorgplicht

De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen regelt hoe de overheid (rijk, provincie en gemeente) zich kan inzetten voor het bibliotheekwerk. Het wordt nu gezien als een bevorderingstaak. Vanaf 2026 wordt dit een wettelijke verplichting, een zorgplicht. De Wsob wordt hiervoor in 2025 aangepast. Om te voldoen aan de zorgplicht moeten gemeenten samen met de bibliotheek een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opstellen. In dit meerjarenplan wordt aangegeven hoe het bibliotheekwerk de komende jaren in een gemeente wordt ingevuld en gefinancierd.

Normenkader

Hoewel de bibliotheekwet zelf slechts beperkte normen zal specificeren, werken de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) op dit moment aan een aanvullend normenkader. Het concept-normenkader omvat momenteel vier normen: inhoud, aanwezigheid, bekostiging en professionele bemensing.

Bij de inhoudelijke norm wordt aangegeven dat in het gemeentelijk meerjarenplan ingegaan moet worden op functies in de wet, de ondersteuning van het onderwijs en de invulling van de fysieke verblijfplaats. Bij de aanwezigheidsnorm wordt een richtlijn gegeven voor het aantal vestigingen. De bekostigingsnorm gaat uit van een bepaald normbedrag per inwoner voor het bibliotheekwerk,

afhankelijk van het aantal inwoners van een gemeente. En tot slot geeft de norm voor professionele bezetting aan wat het minimum is aan professionele inzet per vestiging.

Het normenkader is op dit moment nog in een conceptvorm. Ongeveer 75% van de gemeenten voldoet op dit moment niet aan deze conceptnorm. Ook de gemeente Meierijstad voldoet nu niet aan deze conceptnorm. Er is een overgangsperiode voorzien om gemeenten de gelegenheid te geven zich aan te passen aan de nieuwe normen.

Toezicht
De provincie houdt toezicht op de uitvoering van de zorgplicht en beoordeelt daarbij of gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen om een volwaardige en toegankelijke bibliotheekvoorziening te waarborgen.

Regionale aanpak zorgplicht NOBB
Het bibliotheekwerk wordt in de gemeente Meierijstad uitgevoerd door de Noord Oost Brabants Bibliotheken (NOBB). Naast Meierijstad is NOBB ook actief in de gemeenten Bernheze, Oss en Maashorst. In overleg met deze gemeenten en NOBB is een aanzet gemaakt voor de besteding van de decentrale uitkering. De middelen worden over meerdere jaren ingezet en zijn erop gericht om te zijner tijd aan de zorgverplichting te voldoen.

Een wens in alle gemeenten is om de leeftijd voor contributievrijdom te verhogen tot en met 26 jaar. Naast de uitbreiding van deze contributievrijdom is ook onderzocht of het afschaffen van boetes, vaak een hoge drempel voor gezinnen, een optie is. Ook zijn de openingstijden in de gemeenten onder de aandacht en is in elke gemeente behoefte aan een meertalige collectie op basis van de demografische samenstelling en de te verwachten ontwikkelingen. De maatregelen met betrekking tot de verruiming van de contributievrijdom en de boetevrije bibliotheek kunnen alleen uitgevoerd worden als de vier gemeenten in het werkgebied hiertoe besluiten.

Overal vindt maatwerk plaats. De wensen/eisen zijn anders per gemeente niet volledig hetzelfde en binnen de mogelijkheden van het normenkader worden keuzes gemaakt om de middelen zo effectief mogelijk in te zetten.

De regionale aanpak bestaat uit:

1. *Uitbreiding waar nodig van de openingstijden (met gekwalificeerd personeel)*
   Vanuit het normenkader worden eisen gesteld aan de openingstijden van de bibliotheekvestigingen. Openingsuren met zelfservice tellen hierbij niet mee, alleen de openingsuren waarbij gekwalificeerd personeel aanwezig is tellen. De behoefte aan ruimere openingstijden en professionele advisering is merkbaar in alle vestigingen. In Meierijstad wordt de toekomstige mobiele vestiging ingezet om de openingstijden te verruimen. Deze vestiging wordt na de zomer geopend en is mogelijk gemaakt dankzij een eerdere specifieke uitkering van het Rijk (ook vooruitlopend op de zorgplicht).

2. *Uitbreiding van de collectie*
   De laatste jaren wordt er landelijk ingezet op leesbevordering en het stimuleren van leesplezier met projecten als BoekStart, de Bibliotheek op school, Jongeren Bibliotheek en allerlei lokale activiteiten in de bibliotheken. Hiermee groeit de groep lezers en is uitbreiding van de collectie noodzakelijk. Zowel wat betreft grootte van de collectie als diversiteit in aanbod. In Meierijstad wordt bekeken in hoeverre de collectie meertalige boeken kan worden uitgebreid, gelet op de aanwezigheid van de grote groep expats, migranten en inwoners met een migratieachtergrond in de gemeente.

3. *Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar*
   Jongeren maken steeds meer gebruik van de bibliotheken, bijvoorbeeld om te studeren of om elkaar te ontmoeten, maar ze zijn vaak geen lid. Deze jongeren wordt de mogelijkheid geboden gedurende hun studie gratis gebruik te maken van alle bibliotheekdiensten door middel van een verlenging van het gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar. Dit sluit aan op de landelijke trend dat de contributievrijdom wordt verruimd en voorkomt dat 19 jarigen afhaken op het moment dat ze contributie moeten gaan betalen.

4. *Boetevrije bibliotheek*
   Het in rekening brengen van boete voor te laat terugbezorgde materialen is voor veel leden een hoge drempel en soms zelfs een reden om geen materialen te lenen. Landelijke trend is dat naast verruiming van contributievrijdom ook een boetevrije bibliotheek wordt ingesteld. Het stimuleert het bibliotheekgebruik en daarmee het lezen bij met name kinderen. Boete als drukmiddel voor het terugbrengen van geleende materialen blijkt overschat. Met andere maatregelen zoals een attenderingssysteem en maximaal aantal te lenen materialen wordt hetzelfde effect bereikt. De opbrengsten van de boetes lijken niet in verhouding te staan met de kosten en negatieve effecten. Het is laagdrempeliger en het past meer bij deze tijd en bij het imago van de NOBB (niet de belerende bibliotheek met strenge bibliothecaris).

Kernboodschap

1. Gemeenten hebben vanaf 2026 een zorgplicht voor de bibliotheek in een gemeente. Iedere inwoner moet binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheek.
2. Om te voldoen aan deze zorgplicht moeten gemeenten samen met de bibliotheek vanaf 2026 een meerjarenplan bibliotheekwerk opstellen.
3. Voor de uitvoering van de zorgplicht ontvangen gemeenten voor 2025 en 2026 een decentrale uitkering van het Rijk. Deze middelen zijn geoormerkt. De gemeente Meierijstad ontvangt per jaar een bedrag van € 248.679,--. Vanaf 2027 verloopt de bekostiging van de zorgplicht via het gemeentefonds.
4. De decentrale uitkering wordt in Meierijstad ingezet voor:
   - Uitbreiding waar nodig van de openingstijden (met gekwalificeerd personeel)
   - Uitbreiding van de collectie
   - Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar
   - Boetevrije bibliotheek
5. In 2025–2026 wordt de inzet uit de decentrale uitkering geëvalueerd, zodat onderbouwde keuzes kunnen worden gemaakt voor de structurele inzet vanaf 2027 en de financiering van de definitieve zorgplicht.
6. Burgemeester en wethouders hebben besloten in te stemmen met de regionale aanpak van Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB) voor de uitvoering van de zorgplicht bibliotheekwerk.
7. Burgemeester en wethouders hebben besloten de decentrale uitkering 2025 voor het bibliotheekwerk in de vorm van subsidie aan NOBB beschikbaar te stellen.
8. Voor de periode 2026 en verder wordt door NOBB en betrokken gemeenten, conform de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opgesteld.

Communicatie

De communicatie over de zorgplicht voor het bibliotheekwerk en daaruit voorkomende activiteiten vindt plaats vanuit NOBB in samenwerking met de gemeente.

Participatie
Bij de invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) is participatie op verschillende niveaus geïntegreerd. De wet schrijft voor dat gemeenten en provincies gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Dit netwerk moet voldoen aan de behoeften van de lokale gemeenschap en bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke kansen. Bij voorgenomen besluiten die de toegankelijkheid van bibliotheekvoorzieningen beïnvloeden, is overleg met andere betrokken partijen, waaronder inwoners, verplicht. Dit zorgt ervoor dat de stem van de gemeenschap wordt meegenomen in besluitvormingsprocessen.

Duurzaamheid
Duurzaamheid is niet expliciet opgenomen in de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Gemeenten en bibliotheken kunnen bij de uitvoering hiervan wel aandacht besteden aan duurzame aspecten, zoals het gebruik van energiezuinige gebouwen, het bevorderen van circulaire economie door middel van deel- en hergebruikinitiatieven, en het aanbieden van educatieve programma's gericht op duurzaamheid.

Financiën
Voor de uitvoering van de zorgplicht voor het bibliotheekwerk ontvangen gemeenten in 2025 en 2026 een decentrale uitkering. Deze middelen zijn geoormerkt. Gemeenten zijn verplicht deze middelen te besteden aan het bibliotheekwerk. De gemeente Meierijstad ontvangt per jaar een bedrag van € 248.679,--. Vanaf 2027 verloopt de bekostiging van de zorgplicht via het gemeentefonds. De financiële middelen worden als subsidie aan NOBB beschikbaar gesteld.

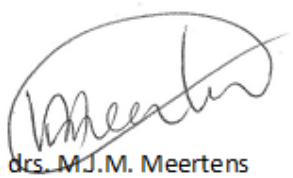
Planning
Voor de periode 2026 en verder wordt door NOBB en betrokken gemeenten, conform de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen een gemeentelijk meerjarenplan voor bibliotheekwerk opgesteld.

Bijlage(n)
1. Subsidieaanvraag NOBB zorgplicht
2. Brief Ministerie van OCW aan gemeenten invulling zorgplicht (18 maart 2025)
3. Brief Ministerie van OCW aan Tweede Kamer over planning wijziging Wsob (7 april 2025)

Ter inzage documenten
Niet van toepassing

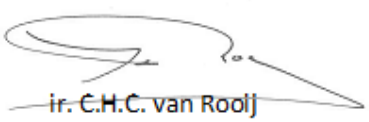
Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van de gemeente Meierijstad

De secretaris,

drs. M.J.M. Meertens

De burgemeester

ir. C.H.C. van Rooij